Samenvatting vooraf

- Kies een onderwerp of thema
- Kies hanteerbaar doek of paneel, bijvoorbeeld 40 bij 60 cm en geef dit een achtergrondkleur
- Plak hier betrekkelijk willekeurig papier, kranten en/of textiel op.
- Maak een compositie met óf je krijtje óf met uitgeknipt papier. Schuif en verander tot je tevreden bent.
- Werk verder uit, breng details aan. Als onderdelen je niet bevallen plak er dan papier over of breng verf aan en ga weer verder.

Lesbrief **Schilderen zonder penseel**

Mixed media en collage

We willen **overtuigende** beelden maken en in deze workshop gaan we onderzoeken wat we daarbij allemaal kunnen gebruiken en hoe je dat kan aanpakken. We maken kennis met allerlei materialen, maar het beeld blijft voorop staan.
In deze lesbrief zeg ik - heel kort - iets over materialen en wat je er mee kunt doen. Verder laat ik wat werk zien van drie kunstenaars die mij persoonlijk aanspreken. Ik gebruik het werk van één van die kunstenaars, namelijk Pete Monaghan, als inspiratiebron voor mijn **voorbeeldschilderij**. Ik laat in een aantal stappen zien hoe ik tot een eigen werk gekomen ben, met Monaghan als inspiratiebron.

Deze workshop vraagt van jullie kant wel enige **voorbereiding**. Je moet in ieder geval je materiaal verzamelen en enig idee hebben wat je 28 maart gaat doen. Het onderwerp of thema is namelijk vrij! En als je erg enthousiast ben, kun je ook al een ‘ondergrond’ thuis gaan maken, maar dat is niet noodzakelijk.

Wat ik avontuurlijk vind aan mixed media is dat je vanuit een redelijk willekeurige, misschien chaotische ondergrond naar een krachtig beeld toewerkt. Dat kan een abstract beeld zijn, of figuratief, maar vaak ook iets er tussen in.

Aan de slag.
Bij mixed media - of in gewoon Nederlands ‘gemengde techniek’ - kun je allerlei materialen en hulpmiddelen gebruiken. Penselen zijn niet verboden, zoals de titel van de workshop foutief suggereert, maar je kan ook eens gaan werken met een *paletmes* om de verf op te brengen. Of met een *stempel* of een *plastic kaartje*. Je kan *krassen* in de natte verf, je kan *stukjes papie*r of *foto’s op de verf plakken* en daar later misschien weer overheen schilderen.
Je kunt een ondergrond -doek of paneel- eerst prepareren met stukjes *textiel*, *oud behang* of *golfkarton*, maar je kan ook beginnen op een egale ondergrond.
Er zijn heel veel mogelijkheden, the sky is the limit. Dat maakt het zowel moeilijk als leuk tegelijk. Wat ik zelf leuk vind is, dat je met deze technieken snel van het verlammende witte vlak af bent en dat je kan reageren op wat er op je doek gebeurt.

Kunstenaars

Om een beetje gevoel voor de mogelijkheden te krijgen staat hieronder werk van drie kunstenaars, waarvan het werk mij aanspreekt. Maar er is op internet oneindig veel meer te ontdekken op dit gebied.
Bij de workshop bloemen schilderen zijn we **Jean Pederson** tegen gekomen. Zij heeft een korte instructieve video op YouTube geplaatst. Je ziet duidelijk hoe ze aan haar ondergrond bezig is en dan toewerkt naar een mooi bloemstilleven.

Hier de link. Engels, maar het beeld spreekt voor zich: https://youtu.be/CD1HuLVGBuY

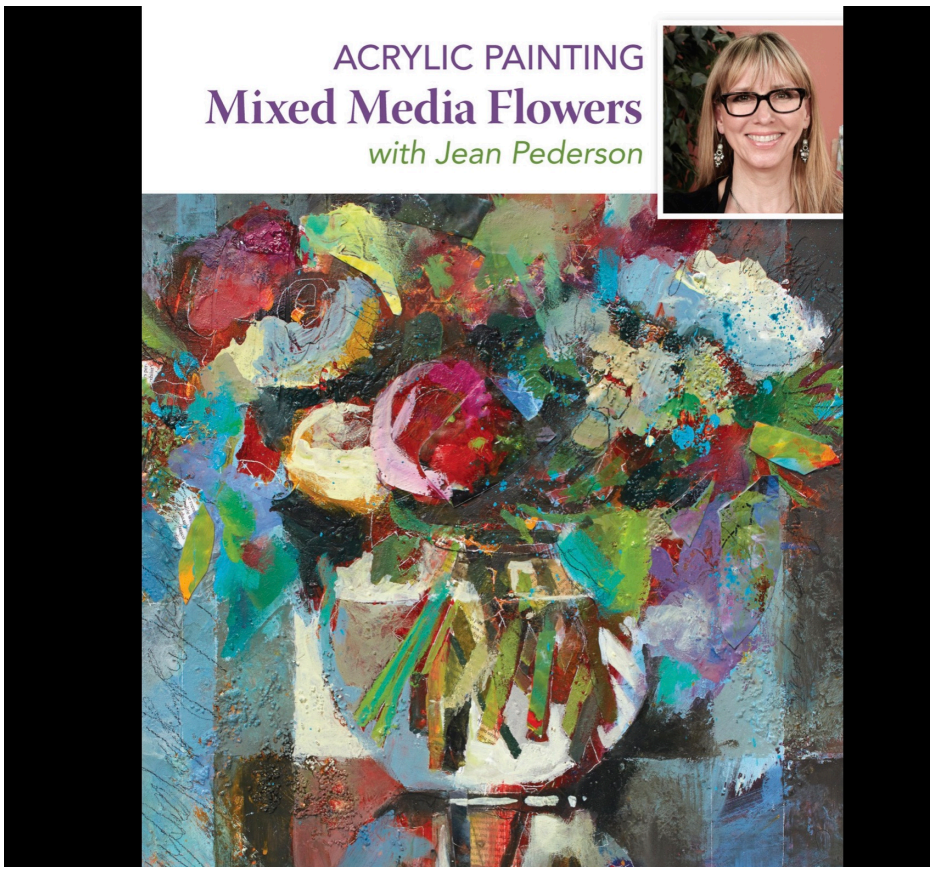

Francis Boag is een kunstenaar die kleurrijk werk maakt en vrolijk plakken en schilderen combineert. Je ziet bomen en een kasteel, maar het grootste deel is in feite abstract werk.

Als je in Google ‘Francis Boag painting’ intikt en bij Afbeeldingen kijkt kun je inspiratie opdoen.

Jaren geleden zag ik het werk van **Mike Bernard** en was onmiddellijk zwaar onder de indruk.

Uiteraard kun je veel van hem op internet vinden. Ik heb ook een boek van hem dat ik naar de workshop mee zal nemen. In dat boek kun je ook iets van zijn aanpak terugvinden. Dit zijn duidelijk geen schilderijen die je in een middagje kan maken.

Bij de voorbereiding van deze lesbrief stuitte ik op **Pete Monaghan**. Hij maakt interessant werk en dit is voor mijn gevoel sneller uit te voeren dan de complexe schilderijen van Mike Bernard. Ik heb me door Monaghan laten inspireren voor mijn **voorbeeldschilderij**. (Zie hieronder)
Om dat te kunnen doen heb ik goed gekeken naar de stijlkenmerken die hij gebruikt. Kijk zelf naar petemonaghan.com of, veel beter nog naar https://scragglylines.wordpress.com/2017/05/ Een leuke blog van Monaghan met heel veel beeldmateriaal.

Een paar voorbeelden van Monaghan

- Het werk is voor een groot deel abstract, met name de onderste helft
- Daarboven zijn vaak herkenbare huisjes geschilderd en geplakt. Niet zakelijk recht maar wat schots en scheef.

- De horizontale opbouw wordt doorbroken door verticale palen en hekken
- Er is veel wit gebruikt. Bij de huisjes wordt een heldere basiskleur gebruikt.
- Er zijn stukken transparant, zodat je verschillende lagen ziet en andere stukken zijn dekkend geschilderd.
- Naast vlakken zijn vrije, losse lijnen belangrijk voor het beeld.
- En opvallend is het prominente gebruik van golfkarton. Maar als je goed kijkt zie je ook vaak oude landkaarten door de verf heen schemeren.

Aanpak en Materiaal

‘Gemengde technieken’ is een zeer uitgebreid gebied omdat eigenlijk alles kan. In de bibliotheek en op internet is er heel veel te vinden over materialen en de aanpak. Ook binnen Studio is het regelmatig aan de orde, denk ik. Ik geef hieronder een paar grote lijnen aan.

Allereerst de **drager**, de ondergrond. Eigenlijk is er maar één eis, namelijk dat de drager **stevig** moet zijn. Dus papier van 300 gr of een paneel van hardboard of mdf. Een doek kan natuurlijk ook, tenzij je van plan bent heel veel geweld te gaan gebruiken. *Op groot formaat werken is natuurlijk lastig en tijdrovend, maar klein werken heeft als nadeel dat je gaat priegelen. Mijn advies is een ondergrond te kiezen in de buurt van 40*60 cm.*

Ten tweede wat smeer of plak je op die drager? Dat kan ook van alles zijn. **Verf** natuurlijk, die je met een **roller** of **kwast** opbrengt of een **structuurpasta**. Dan kun je verder werken op die ondergrond. Ik heb **papier** geplakt in het voorbeeldschilderij, maar dat kan ook **textiel** zijn zoals

lapjes of draadjes wol. Of dunne houtjes. Vastplakken van papier gaat goed met Velpon of iets dergelijks, maar je kunt ook investeren in een potje Heavy Gel Medium. Het voordeel van gelmedium is dat het eventueel ook met de verf gemengd kan worden. Het papier of de textiel kan geknipt (schaar), gesneden (afbreekmesje) of gescheurd worden (blote handen). En ik bedenk nu dat je ook foto's in die ondergrond kan opnemen, zoals Jean Perderson in haar bloemenwerkstuk.

Over die ondergrond heen kun je weer werken met verf of **inkt**. **Spetteren** kan, of smeren met een **creditcard** of een **paletmes** of een **roller**. Wel rekening houden met het verschil in effect tussen transparante en dekkende verven.

Op deze manier kun je snel een gevarieerde ondergrond maken. En als je de ondergrond te gevarieerd vindt, kun je stukken weer afdekken met dekkende verf (zie de video van Jean Pederson) of een egaal gekleurd papier.
Het papier wat je gaat plakken kun je ook van te voren schilderen in een kleur die bij je schilderij past. Denk bijvoorbeeld aan de illustraties van Eric Carle, die gele badeendjes op een blauw vel plakt.

Wat ook goed werkt is om op de complexe ondergrond een goed herkenbare vorm te plakken, zoals in onderstaand voorbeeld.

Je kan met mixed media snel en spontaan werken, maar houdt er rekening mee dat het uiteindelijk toch veel tijd kost omdat je vaak meerdere lagen aanbrengt, je soms moeten wachten tot iets droog is en omdat je - belangrijk- vaak drie stappen naar achteren moet doen om over je volgende actie na te denken. Het is daarom aan te raden om thuis vast je materiaal te verzamelen en een eerste ondergrond te creëren.

Vergeet niet wat krijtjes of houtskool mee te nemen. In het voorbeeld-schilderij zie je dat ik houtskool gebruik om de compositie te schetsen en later zwart krijt om lijnen te benadrukken.

Eigen werk

Jaren geleden heb ik op een schildervakantie met Ad van der Ven dit simpele paneeltje gemaakt. De kannen zijn uit papier geknipt en beschilderd. Het witte vlak is een theedoek geworden door de rode strookjes.
Achteraf vind ik de citroen wat iel, daar had een duidelijker schaduw onder gemoeten. De rode vlek links maakt de voorstelling wat minder triviaal.

Ik ben niet heel trots op het volgende werk genaamd ‘metro’, maar je kan wel zien hoe je met weinig middelen een beeld kan maken: een beetje tekenen, knippen, een lik verf en vooral veel details weglaten.

Een veel ingewikkelder werk komt uit mijn serie ‘kantoorkunst’. Ik heb gebruik gemaakt van foto’s en die voor een deel weer beschilderd zoals bij de kast met ordners en de zittende figuur. Het colbertje van de voorste, staande figuur is een afgescheurd stukje beschilderd papier.

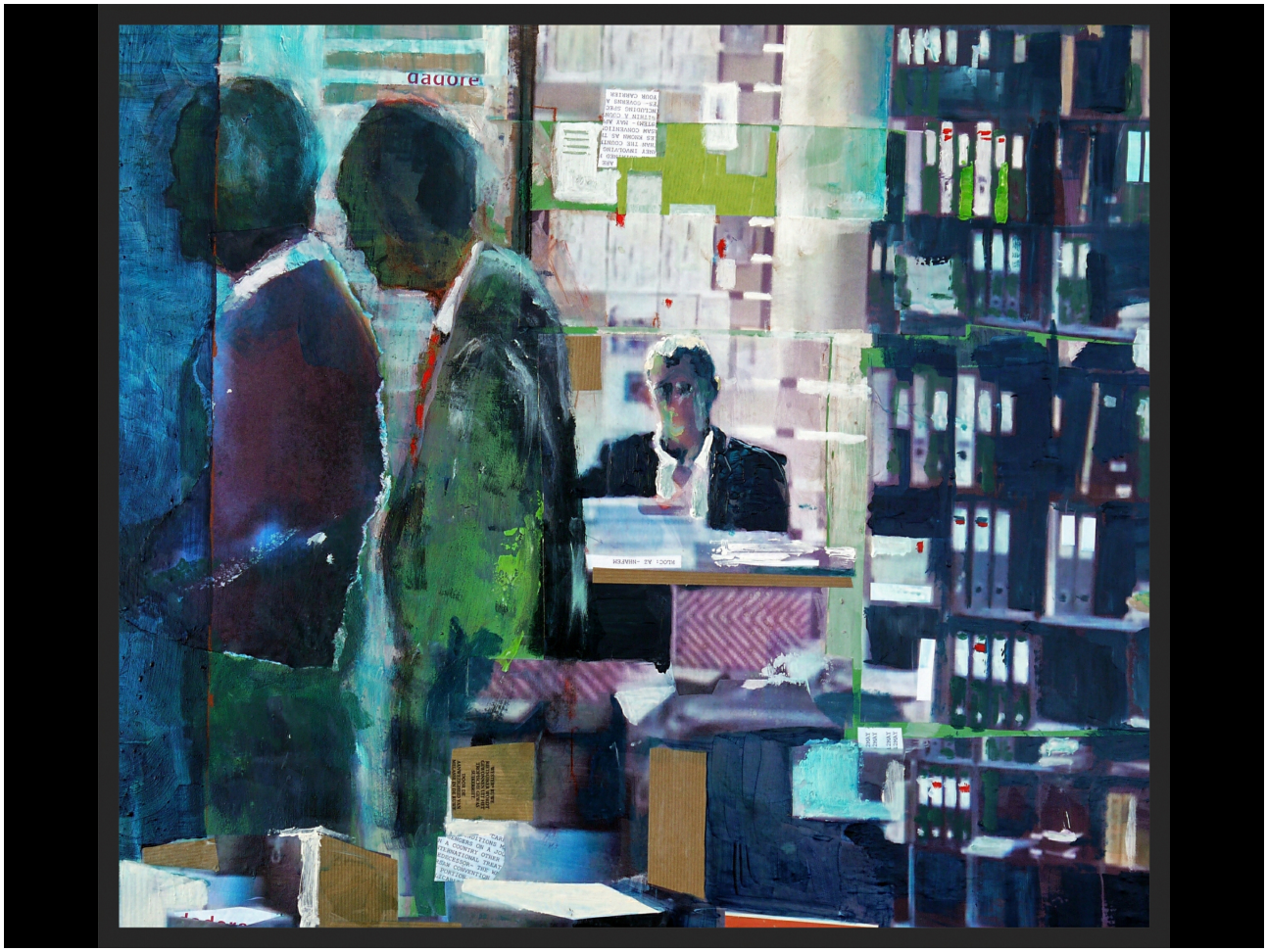

Mijn “voorbeeld schilderij”

Je ziet in galeries of musea altijd werk wat al helemaal klaar is. Het is leerzaam om naar de verschillende stadia te kijken. Daarom heb ik speciaal voor deze workshop een schilderij gemaakt en de verschillende stappen gefotografeerd. Het is een voorbeeld van *mijn* aanpak. Dat hoeft niet jouw aanpak te zijn.

Het werk van Pete Monaghan spreekt me wel aan. Met het ribbeltjeskarton in zijn schilderijen suggereert en verbeeldt hij daken en wanden van golfplaten. ik herinnerde me toen dat ik ook zo’n schuur bij ons in de buurt gezien heb.
Ik ga een mixed media schilderij te maken ‘in de stijl van’. Hoe ga ik dit aanpakken. Allereerst heb ik wat foto’s gemaakt van die schuur als voorbeeldmateriaal. Dan komt valkuil 1: de verleiding om de beste van die foto’s als voorbeeld te nemen en die foto al plakkend en schilderend zo goed en zo kwaad als het gaat na te maken. Maar dat leidt niet automatisch tot de beste compositie. Daarom kies ik ervoor om vanuit het fotomateriaal eerst schetsjes te maken van interessante vormen die ik in het latere werk kan gebruiken. De consequentie zal dan zijn dat het schilderij er anders komt uit te zien dan de schuur in het echt en dat vind ik ‘psychologisch’ best lastig om je onderwerp zo los te laten.

Ik begin met de ondergrond van 60 bij 80 cm. Willekeurig plak ik kranten en ander papier op mijn MDF paneel. Daarna ga ik er met een **roller** met witte en blauwgrijze verf overheen. Let wel op het

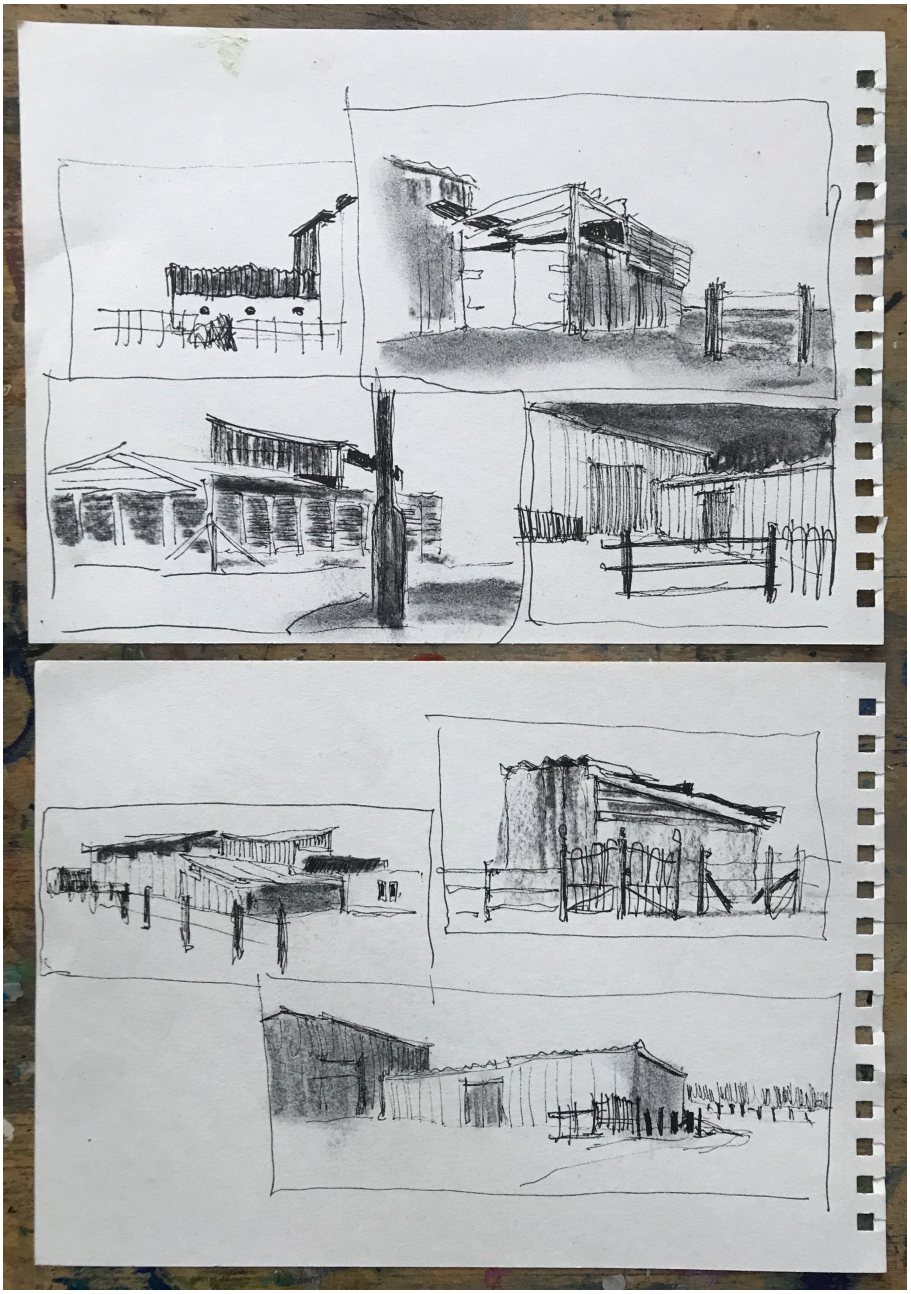

verschil tussen dekkende (opaque) en transparante verf. (Dat zie je aan het open of gesloten vierkantje op je tube.)

De droogtijd gebruikte ik om de schetsjes te maken die ik hierboven heb laten zien om een beetje gevoel voor de vormen te krijgen.

Volgende fase

Tot nu toe is het voorbereidend werk en is er nog geen beslissing genomen. Nu wordt het zaak om een compositie te maken. Ik kies ervoor om met houtskool te schetsen, want dat kan ik makkelijk weer weg poetsen als ik iets wil veranderen. Alternatief: Je kan ook nadenken over je ontwerp door vormen uit papier te knippen en over je paneel te schuiven tot je tevreden bent over het beeld.

De houtskoolschets van de schuren en het huisje was in een minuut gemaakt.

Vervolgens heb ik het groene vlak van de schuur globaal geschilderd met een veeg in dezelfde kleur naar beneden tot de rand van het schilderij in een poging eenheid in het schilderij te houden.

In de stijl van Monaghan gebruik ik ribbeltjeskarton voor het dak en de schuur. Op de grond ontstaan gelige en groenige vlakken.

De schuur wordt verder gedefinieerd door **met de rand van een plastic kaartje** groene ribbels op de wanden van de schuur te stempelen. De dakvlakken maak ik met stukjes bruin papier. En omdat de lucht ‘te echt’ dreigde te worden is daar weer een stukje krant in geplakt.

Het pad naar beneden vanuit de deur van de schuur heb ik vervangen door een horizontaal pad met behulp van een stukje landkaart. De reden is dat ik het gebied voor de schuur wat vaag en ongedefinieerd vond.

Met behulp van smalle strookjes papier heb ik een hek gemaakt. Daarnaast heb ik een deel van de houtskool lijnen vervangen door lijnen met zwart krijt.

Met de verbetering van de achtergrond rechts achter de schuur is het schilderij af.....vind ik. De beslissing wanneer je moet stoppen is altijd een van de moeilijkste!

Om het schilderij te beschermen en mogelijke losse eindjes vast te zetten heb ik een ruimhartige laag transparante acrylmedium aangebracht.

Ik hoor graag je mening over dit schilderij op 28 maart. Wel stel ik vast dat het niet gelukt is om **echt** in de stijl van Monaghan te werken. Het blijft toch een stukje van de ander en een stukje van jezelf.

Rob van Roon, februari 2020